

ÚLOHA FINANČNÉHO PRÁVA A JEHO PODODVETVÍ PRI RIEŠENÍ SÚČASNEJ SVETOVEJ FINANČNEJ KRÍZY

LADISLAV BALKO

Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská republika

Abstrakt v rodném jazyce

Autor v úvode svojho príspevku prináša definovanie finančnej krízy podľa rôznych autorov. Potom poukazuje na jednotlivé čiastkové krízy a zaoberá sa charakteristikou príčin finančnej krízy. V ďalšej časti analyzuje význam noriem finančného práva pri reflektovaní finančnej a hospodárskej krízy, ako aj pri riešení jej dopadov. Uvádza vplyv jednotlivých pododvetví finančného práva a to konkrétne noriem práva rozpočtového, práva daňového, práva colného, práva menového ale predovšetkým konkrétnych noriem práva finančného trhu

Klíčová slova v rodném jazyce

Finančná a hospodárska kríza, úverová kríza, rozpočtové právo, daňové právo, colné právo, menové právo, právo finančného trhu, záchranný plán, antikrizové opatrenia, verejné financie, rekapitalizácia bánk, ochrana vkladov, intervencie, majetková angažovanosť, dohľad, likvidita bánk.

Abstract

The Author on the start of the contribution defined financial crisis by various experts. Further describes partial crises and describe the reason of financial crises. Next he analyse a sense of the standards of the financial law at record of financial and economic crisis, as far as at resolve impact of its. Author describe influence of particular subsection of the financial law, specifically budget law, tax law, customs law, currency law but above all financial market law.

Key words

Financial and economic crisis, credit crisis, budget law, tax law, customs law, currency law, financial market law, safeguarding plan, anticrisis measures, public finances, recapitalisations of the banks, protection of the deposits, interventions, property involvement, supervision, liquidity of the banks.

Žijeme zvláštnu, neviem či historicky náročnú, no rozhodne neopakovateľnú dobu, v ktorej sa budeme musieť s mnohými prekážkami a výzvami chlapsky popasovať. Svet sa v posledných týždňoch stal veľmi malým a ukázalo sa, že aj veľmi zraniteľným, finančne, hospodársky a uvidíme, či nie aj ľudsky. Sme svedkami doby, o ktorej už hovoria poprední ekonómovia ako o historicky najväčšej a najglobálnejšej finančnej a hospodárskej kríze v histórii ľudstva. Možno to tak zatiaľ nepocitujeme, ale údajne ide o ekonomicky väčší jav ako bola doteraz najväčšia kríza, ktorá sa začala krachom na burze v New Yorku v roku 1929. Aj viacero ekonomických kríz po druhej svetovej vojne majú svoj pôvod vo finančnom sektore. V novodobej histórii, najmä v posledných dvoch dekádach, je svetové hospodárstvo náchylnejšie na finančné kolapsy. Ekonomické krízy sa nevyhli ani vyspelým ekonomikám (Japonsko) a ani veľmi rýchlo rastúcim a perspektívnym trhom (novoundustrializované krajiny v Ázii, Rusko, Česká republika). Podľa Dr. Colina Lawsons z University of Bath, Veľká Británia a doc. Ing Emílie Zimkovej, PhD. z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v ich štúdiu „Medzinárodná finančná kríza a jej potencionálny vplyv na slovenských podnikateľov“ uverejnenej v júni a júli tohto roka „je to dané prudkosťou a nevyrovnanosťou tempa

hospodárskeho rastu, chybnými makroekonomickými zásahmi, slabými miestami pôsobenia „zákona trhu“, či nedostatočnou reguláciou finančného trhu“¹. Finančné krízy z minulosti boli tvrdou lekciami pre všetky vlády krajín, v ktorých sa udiali ale aj ponaučením pre tvorcov hospodárskych stratégií v ostatných krajinách. Problematike finančných kríz sa vo svojej výskumnej práci² podrobne venuje český ekonóm Musílek (2004), ktorý uvádza prehľad vymedzenia tohto pojmu v českej i zahraničnej literatúre. Podľa neho súčasná česká literatúra pojem finančnej krízy vôbec nedefinuje. J. Musílek (2004) vo svojej výskumnej práci tiež podáva najvýstižnejší prehľad vymedzení pojmu finančná kríza v cudzojazyčnej literatúre. Goldsmith (1982) uvádza, že pojem „finančná kríza“ je veľmi ťažké presne definovať, pričom je takmer vždy zrejmé, že finančná kríza prepukla.

Finančnú krízu charakterizuje ako: „... prudké, okamžité, ultracyklické zhoršenie všetkých alebo veľkej väčšiny finančných indikátorov - krátkodobej úrokovej sadzby, ceny aktív (akcie, nehnuteľnosti, pôda), insolventnosť firiem a úpadky finančných inštitúcií...3” Bordo (1987) definuje finančnú krízu ako: „... zmenu v očakávaniach z dôvodu obavy z úpadku finančných inštitúcií, smerujúcu ku konverzii reálnych a nelikvidných aktív do peňažnej formy...4” Mishkinova (1996) definícia finančnej krízy je nasledovná: „...nelineárny rozvrat finančných trhov, zvyšujúci problém informačnej asymetrie v dôsledku výskytu nepriaznivého výberu a morálneho hazardu a prejavujúca sa poklesom alokačnej efektívnosti finančných trhov..5.” J. Musílek (2004) finančnú krízu komplexne definuje ako výrazné zhoršenie veľkej väčšiny finančných indikátorov, čo sa prejavuje nedostatočnou likviditou finančného systému, rozsiahlou insolventnosťou finančných inštitúcií, nárastom volatility výnosových mier finančných inštrumentov, výrazným poklesom hodnoty finančných a nefinančných aktív a podstatným znížením rozsahu alokácie úspor vo finančnom systéme. Finančnú krízu možno „rozložiť“ na jednotlivé, čiastkové krízy:

- úverová kríza
- kríza likvidity
- menová (devízová) kríza
- investičná kríza

¹ Pozri podrobne

<http://www.profini.sk/index.cfm?Module=ActiveWeb&Page=DocumentList&CategoryID=0&ThemeID=10&Source=&AuthorID=0&StartRow=181&MaxRows=20>.

² Musílek, P. 2004. Analýza príčin a dôsledků České finanční krize Výzkumná studie. s. 5-15. 2004.

³ Goldsmith, R.W.: Comment on Hyman P. Minsky's The Financial Instability Hypothesis: Capitalist Processes and the Behavior of the Economy, s. 42. In.: Kindleberger, C.P.-Laffargue, J.P.: Financial Crises: Theory, History and Policy. Cambridge University Press, Cambridge, 1982.

⁴ Bordo, M.D.: Financial Crises: Lessons from History. The fifth Garderen Conference on International Finance. Erasmus Universiteit, Rotterdam, April, 1987.

⁵ Mishkin, F.S.: Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective. In.: Bruno, M.-Pleskovic, B.: Annual World Bank Conference on Development Economics 1996. World Bank, Washington, 1996 s.29.

V období vytvárania a prepuknutia finančnej krízy často dochádza ku kombinácii jednotlivých druhov kríz. Preto jednoznačné segmentovanie finančnej krízy nie je jednoduché.

Medzi základné príčiny, ktoré objasňujú podstatu finančných kríz patria:

- nadmerná úverová expanzia,
- chybná makroekonomická politika,
- nadmerná finančná liberalizácia,
- finančná panika,
- spľasknutie cenovej bubliny,
- zlyhanie trhu,
- nadmerný príliv zahraničného kapitálu,
- inštitucionálna nedokonalosť ekonomiky,
- hospodárske cykly a štrukturálne problémy,
- iné faktory.

Z ekonomickej histórie poznáme desiatky prípadov výskytu rozsiahlych a hlbokých finančných kríz so značnými mikroekonomickými a makroekonomickými dopadmi.

Väčšina analytikov uvádza, že z dlhodobého hľadiska bola súčasná finančná kríza vyvolaná v USA nesprávnou politikou nízkych úrokových sadzieb, ktoré Federálny Rezervný Systém vedený Alanom Greenspanom zvolil po roku 2000. Po prasknutí bubliny internetových akcií a následnom poklese akciových trhov v roku 2000 a najmä po 11. septembri 2001 sa Federálny Rezervný Systém politikou nízkych úrokových sadzieb snažil zabrániť globálnej ekonomickej recesii. Následné zvýšenie likvidity a prísun "lacných peňazí" podnietil investorov k realizácii rizikových investícií. Mnoho bánk malo vďaka nízkym úrokovým sadzbám veľmi liberálny postoj pri poskytovaní úverov, čo mnohí zákazníci využili na nákup nehnuteľností, nezvážiac svoje možnosti a neuvedomujúc si, že éra lacných peňazí raz skončí. Ľahko dostupné hypotéky postupne spôsobili stavebný boom a tým rástli aj ceny nehnuteľností. Dôsledok tejto politiky finančných inštitúcií sa prejavil vo vytvorení cenovej bubliny na realitnom trhu, ktorá dosiahla svoj vrchol v roku 2005. V niektorých oblastiach sa počas tohto krátko obdobia zvýšili ceny domov o viac ako sto percent. Vývoj na americkom hypotekárnom trhu inšpiroval aj ďalšie finančné trhy a tak cenová bublina na realitnom trhu zasiahla aj Írsko, Veľkú Britániu a Španielsko. Politika lacných peňazí sa však zmenila a v druhej polovici roku 2006 Federálny rezervný systém zvýšil úrokové sadzby až na 5,25%.

Úverová kríza naplno prepukla v auguste 2007 a spôsobila nekoordinovaný pád veľkej špekulatívnej cenovej bubliny na americkom hypotekárnom trhu. Problémy sa preniesli aj do nehypotekárnych úverov, keďže banky sa snažili neposkytovať nielen hypotekárne ale aj ďalšie úvery rizikovejším klientom. Podľa mnohých ekonómov ku kríze prispela kombinácia

nízkych úrokových sadziab (devíza centrálnej banky) a vysokého prílevu zahraničného kapitálu na americký trh začiatkom 90. rokov minulého storočia. To rýchlo zvyšovalo prístupnosť k úverom a banky s vysokými prebytkami peňazí začali postupne ponúkať pôžičky aj obyvateľstvu s nižšími príjmami. Spomalenie americkej ekonomiky pocíťujú najväčšie krajiny, ktoré sú na exporte do USA závislé ako napr. Kanada alebo Mexiko. Zasiahnutá bude aj Ázia a to najmä Čína, aj keď tam doteraz výpadok amerického dopytu po čínskych výrobkoch úspešne kompenzuje rast domáceho dopytu. Európa pocíti ochladenie tiež, aj keď pravdepodobne nie až v takom rozsahu ako vyššie spomínané krajiny. Okrem strát časti výnosov z akciových fondov, môžeme očakávať aj obmedzenie prístupu k úverom na väčšie či rizikovejšie projekty. Nedostatok likvidity u veľkých finančných hráčov zvýši úroky aj v Európe.

Medzinárodný menový fond predpokladá, že potenciálne straty finančných inštitúcií by mohli dosiahnuť 1 bilión USD. Európske regulačné orgány sú pod intenzívnym tlakom a Federálny rezervný systém USA pokladá toto obdobie za najkritickejšie od Veľkej hospodárskej krízy v 30-tych rokoch. Hrozí, ako to formulovala najznámejšia brazílska ekonómka Maria da Conceição Tavares⁶, trombóza finančného systému.

Jedna vec je ekonomický pohľad na finančnú krízu a druhá vec je úloha práva v tomto procese, ktoré zohrá svoju rolu. Je jasným faktom, že právo tu bude mať významnú pozíciu. A to tak právo verejné, ako aj súkromné vo všetkých jeho súvislostiach a podobách. Nechcem sa sporiť, no možno trochu neskromne chcem poukázať na významnú úlohu noriem pododvetví finančného práva, ktoré sa nepochybne dostávajú pri riešení finančnej krízy a jej dôsledkov do popredia.

Každé z pododvetví finančného práva bude mať do činenia s finančnou krízou a jeho normy budú reflektovať spoločensko-ekonomické vzťahy z toho vyplývajúce. K zmenám bude musieť dôjsť v normách práva rozpočtového, daňového, colného, menového a devízového avšak najviac budú musieť krízu reflektovať normy práva finančného trhu. Dôležité bude uvedomiť si, že v našich podmienkach mnohé zmeny budú vychádzať z komunitárneho práva EÚ, ktorej inštitúcie sa vehementne postavili k riešeniu finančnej ale následne aj hospodárskej krízy.

Na prvom mieste to budú rozpočtové opatrenia, ktoré sa uskutočnia práve prostredníctvom postupov regulovaných normami rozpočtového práva. Pokles ziskovosti podnikov a následné nižšie daňové príjmy v štátnej kase, sa v súčasnosti javia ako relevantný vplyv krízy na verejné financie. Záchranný plán umožňuje vládám členských štátov ručiť za bankové pôžičky, poskytovať krátkodobú likviditu a čiastočne znárodniť niektoré banky. Vlády 27 krajín naň vyčlenili viac ako 2 bilióny eur⁷. Európski i národní politici ako aj ekonómovia, sa už doteraz zhodli na nevyhnutnosti uvoľniť pravidlá Paktu rastu a stability a vytvorenie osobitného pôžičkového programu pre ohrozené stredne veľké podniky, štáty uzáknonili garancie za bankové vklady, a niekde štáty kapitálovými vstupmi preberajú banky. Rôznorodý je aj spôsob priamej podpory bánk, pričom sa zatiaľ realizovali tri postupy:

- čiastočné znárodňovanie (naposledy napríklad Fortis),

⁶ Pozri <http://www.noveslovo.sk/clanok.asp?id=17046>.

⁷ Pozri http://ec.europa.eu/news/economy/081016_1_sk.htm.

- štátne garancie (napríklad Hypo Real Estate, doplnené o podporu súkromných pôžičkových inštitútov) a
- štátne podporné fondy (napríklad Španielsko v rozsahu 30 miliárd eur s možnosťou rozšírenia na 50 miliárd).

Najsystémovejší je zrejme najnovší krok britskej vlády zvýšiť základný kapitál prostredníctvom štátnych podielov v ôsmich veľkých britských bankách a hypotekárnych inštitúciách. Predpokladá sa tu použitie 25 miliárd libier, teda viac než 30 miliárd eur. Ďalších 25 miliárd libier sa môže v prípade potreby použiť za podobných podmienok. Okrem toho je vláda pripravená garantovať dlhy bánk až do výšky 250 miliárd libier. Štátne kapitálové podiely poskytujú štátnemu financovaniu prinajmenšom jednu významnú protihodnotu vo forme štátneho podielu. Tým sa obmedzuje vplyv súkromných akcionárov. Vždy podľa miery injekcie štátnych prostriedkov, sa má obmedziť vyplácanie dividend a plátov manažérov. Vláda tiež vyhlásila, že od bánk očakáva poskytovanie pôžičiek menším podnikom a záujemcom o kúpu nehnuteľnosti. Britský postup sa odlišuje od ostatných krokov v iných krajinách tým, že sa systematicky zvyšuje základný kapitál veľkých bánk, ktorý je vo Veľkej Británii často veľmi malý, a štátna podpora sa viaže na aspoň niekoľko podmienok.

Všetky antikrizové opatrenia spôsobia nápor na verejné financie. Finančná kríza zaťaží národné rozpočty a v niektorých prípadoch aj veľmi výrazne. Takzvaný Pakt rastu a stability svojimi síce v poslednom čase uvoľnenými ale predsa len rigidnými pravidlami, ktoré ohraničujú nové štátne zadlžovanie tromi percentami HDP, bude reflektovaný aj rozpočtovo právnymi normami. Možno predpokladať, že aj zmluvné Maastrichtské kritériá o rozpočtových deficitoch budú revidované.

Dňa 12. októbra sa šéfovia vlád eurozóny dohodli na spoločnom balíku opatrení, ktorý výrazne posilní úlohu štátu vo finančnom sektore. Základný kapitál bánk sa v prípade potreby posilní. V tomto prípade sa môžu členské štáty podieľať na bankovom kapitále. To znamená čiastočné zoštátnenie. Nemecká spolková vláda oznámila, že by to mohlo implikovať štátny vplyv na finančnú politiku. Banky, ktoré sa dostali do ťažkostí, majú byť rekapitalizované. Bankrot bánk, ktoré by mohli rozkolísať finančný systém, sa nemá pripustiť. Príjmu sa opatrenia, ktoré zabezpečia likviditu systému. Patria sem najmä štátne garancie v medzibankovom obchode. Táto zvláštna ochrana má platiť do 31. decembra 2009. Sumy predpokladané na tento účel dosahujú enormné výšky⁸. Len v samotnom Nemecku sa ráta so 400 miliardami eur na štátnych garanciách a 70 miliardami na rekapitalizáciu bánk. V Španielsku pôjde o približne sto miliárd eur a Portugalsko poskytne garancie vo výške 20 miliárd eur. Podobnú formu mala štátna intervencia v prípade finančných kríz aj v periférnych krajinách. Takto vyústil neoliberalizmus vo svojich pionierskych krajinách pravicových diktatúr v Čile, Argentíne a Uruguaji po niekoľkých rokoch už na začiatku 80-tych rokov v ťažkých finančných krízach. K „antikrizovej terapii“ sa už vtedy počítalo so zoštátnovaním bánk, respektíve súkromných dlhov. Na stretnutí v Bruseli sa neprerokovali problémy východoeurópskych krajín, ktoré nie sú členmi eurozóny. Časť z nich je pre vysoké deficity bežného a obchodného účtu závislá od zahraničných pôžičiek. Potrebovali by teda špecifickú formu ochrany. Mnohé z týchto otázok budú musieť riešiť rozpočtovoprávne normy, pričom musia premietnuť opatrenia do právnej podoby, najčastejšie do samotných rozpočtov.

⁸ Podrobne pozri <http://www.noveslovo.sk/clanok.asp?id=17046>

„Nápaditosť“ zavládne aj v oblasti daňového práva. Sme svedkami návrhov na zníženie daní, keď napr. v SR navrhuje opozícia plošne znížiť teraz v čase finančnej krízy 19 %-tnú daň na 16 %, pričom podobne v čase enormného rastu navrhovala zníženie na 17 %. Čo svedčí napríklad o nie ekonomickom prístupe ale o politickom prístupe k tejto problematike. Na druhej strane v Írsku navrhli znížiť objem štátnych výdavkov a zvýšiť dane, aby sa tak podporili vládne financie po tom, čo sa Írsko ako prvá krajina eurozóny dostala do recesie. Podobne aj v Maďarsku vláda stiahla v polovici októbra z parlamentu návrh na zníženie daní⁹. Kabinet chcel pôvodne zoškrtiť dane o 160 miliárd forintov (takmer 1952 miliárd korún) v roku 2009. Bude teda musieť hľadať iné cesty, ako zjednodušiť dane a znížiť podiel čiernej ekonomiky. Maďarský premiér Ferenc Gyurcsány zamietol návrh opozície znížiť daň z pridanej hodnoty¹⁰ (DPH) pre základné druhy potravín a diaľkové kúrenie. Takýto krok by podľa Gyurcsányho mohol spôsobiť diery v rozpočte. Opozičná strana Fidesz vládne navrhla znížiť DPH pre základné potraviny zo súčasných 20 % na 5 % a rovnako aj poplatky za diaľkové kúrenie, čo by obyvateľom pomohlo ľahšie sa vyrovnáť s rastúcimi cenami energií.

Na Slovensku sú napríklad reálne úvahy o novelizácii zákona o DPH spôsobom úpravy lehôt na vracanie DPH zo 60 dní na 20 dní, čím by sa uvoľnili vlastné zdroje podnikateľským subjektom.

V oblasti colného práva napríklad zaznieva volanie aby na celej pôde Európskej únie, ktorá je colnou úniou, bola právne upravená ochrana domáceho trhu EÚ pred dovozom lacnejších výrobkov z mimo únijných území, ktoré by mohli ohroziť predaj euroúnijného tovaru.

Správanie sa centrálnych bánk, hodnotu meny a jej kurz, devízové rezervy, menové swapy a množstvo ďalších inštitútov reguluje menové právo. Otázka meny a jej statusu sa stáva naliehavo aktuálnou. Odznievajú aj také myšlienky ako vyriekol v diskusii so študentmi jednej z univerzít v Ríme člen Rady guvernérov Európskej centrálnej banky (ECB) Lorenzo Bini Smaghi¹¹, podľa ktorého Euro je silná mena, vďaka ktorej členské štáty eurozóny dokážu vydržať súčasné výkyvy svetovej ekonomiky, "Sme v centre ťažkej finančnej krízy, no naša mena si ďalej udržiava silný kurz," konštatoval. V minulosti, keď krajiny EÚ nemali spoločnú menu, nástup ekonomických problémov automaticky viedol k obrovským otrasom ich národných mien. Na druhej strane mimo eurozóny meny mnohých krajín padajú¹². Finanční špekulanti v nich vidia riziko, ktoré už pre krízu na finančných trhoch nechcú znášať. Maďarská mena sa prepadla na dvojročné minimum. Rumunský leu stratil za posledné týždne asi desať percent. Oslabuje sa aj poľský zlotý. Donedávna silná česká koruna tiež zažíva turbulencie. Je za tým svetová finančná kríza. Finanční investori pre búrku na trhoch začínajú mať odpor k riziku a predávajú cenné papiere alebo sa zbavujú vkladov v národných menách rozvíjajúcich sa ekonomík, medzi ktoré patria napríklad Poľsko, Maďarsko, ale aj Česko. A čo robí slovenská koruna? Finančné trhy už pomaly zabúdajú, že mena, na ktorej ešte na začiatku roka zarábali milióny eur, niektorí investori aj podvodne získanými informáciami, ešte existuje. Od júla, keď Slovensku Európska únia odsúhlasila konečný konverzný kurz, sa s ňou už vo veľkom neobchoduje. Za dva mesiace stratila zhruba percento. Oslabenie je len dočasné, pretože na prelome rokov odíde do histórie s kurzom, ktorý je oproti súčasnému silnejší takmer o dve percentá.

⁹ <http://ekonomika.sme.sk/c/4125650/madarsko-bojuje-s-financnou-krizou.html>.

¹⁰ <http://ekonomika.sme.sk/c/3961445/Gyurcsany-zamietol-navrh-opozicie-na-znizenie-DPH.html>.

¹¹ <http://ekonomika.sme.sk/c/4153456/bini-smaghi-euro-pomaha-krajinam-odolavat-financnej-krize.html>.

¹² <http://www.iness.sk/modules.php?name=News&file=article&sid=1447>.

Pochopiteľne najpodstatnejšie prehovoria normy finančného práva v oblasti práva finančného trhu a predovšetkým jeho regulácie.

Rada ministrov financií EÚ – Rada ECOFIN na zasadnutí 7. októbra schválila nasledovné závery o bezprostrednej reakcii na finančné nepokoje:

- vyzvala členské štáty, aby prijali určité opatrenia v oblasti ochrany vkladov fyzickým osobám, a to v rozsahu min. 50 000 EUR, resp. min. vo výške 100 000 EUR v niektorých krajinách. Rada tiež privítala zámer Európskej Komisie v čo najkratšej dobe predložiť návrhy podporujúce konvergenciu schém garančných vkladov.
- vyjadrila jednoznačnú podporu systémovým finančným inštitúciám a zaviazala sa prijať všetky nevyhnutné kroky smerujúce k stabilizácii bankového systému a ochrane vkladov jednotlivcov.
- privítala kroky podniknuté Európskou centrálnou bankou a národnými centrálnymi bankami od vzniku krízy na finančnom trhu na zabezpečenie likvidity vo finančnom systéme. Opätovne vyzvala finančné inštitúcie k dosahovaniu plnej transparentnosti, pričom pokrok dosiahnutý v tejto oblasti bude pozorne monitorovať. Rada súhlasila s tým, že o verejnej intervencii musí byť rozhodnuté na národnej úrovni, pričom si uvedomuje potenciálne cezhraničné efekty národných rozhodnutí.
- Za účelom ochrany záujmov vkladateľov a stability finančného systému Rada zdôraznila potrebu primeraného prístupu, ktorý by mal zahŕňať medzi inými i prostriedky rekapitalizácie postihnutých systémovo významných finančných inštitúcií.
- súhlasila s nasledovnými spoločnými princípmi EÚ, ktoré majú usmerňovať ďalšie kroky EÚ v odpovedi na súčasnú situáciu:
 - Intervencie by mali byť uskutočňované včasne a podpora by mala byť v zásade dočasná;
 - EÚ bude ostražitá, pokiaľ pôjde o záujmy daňovníkov;
 - Súčasní akcionári by mali znášať náležité dôsledky intervencií;
 - Vláda by mala mať možnosť vykonať výmenu manažmentu finančnej inštitúcie;
 - Manažment by si nemal ponechávať neprímerané zisky – vlády môžu okrem iného mať právomoc intervenovať v oblasti odmeňovania vrcholového manažmentu;
 - Konkurencieschopnosť a legitímny záujem konkurentov musia byť ochraňované, najmä prostredníctvom pravidiel štátnej pomoci;
 - EÚ by sa mala vyhnúť negatívnym vedľajším efektom uplatňovania spoločných princípov.

- zdôraznila potrebu vyhnúť sa akejkoľvek deformácii pri zaobchádzaní medzi bankami USA a EÚ kvôli rozdielnostiam v účtovných pravidlách. Rada dôrazne odporučila, aby orgány dohľadu a audítori v EÚ ihneď aplikovali nový návod Rady pre medzinárodné účtovné štandardy o aplikácii výpočtu trhového oceňovania.
- víta záväzok Európskej Komisie v blízkej budúcnosti vydať návod stanovujúci široký rámec pre zlučiteľnosť štátnej pomoci s rekapitalizáciou a garančnými schémami, obsahujúci tiež prípady aplikácie takýchto schém.

Je veľkým pozitívom v oblasti finančnoprávných noriem aj to, že Európska Komisia zverejnila už 1. októbra 2008 návrh novely Smerníc 2006/48/ES o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií a Smernice 2006/49/ES o kapitálovej primeranosti investičných spoločností a úverových inštitúcií, tzv. „CRD“. Novela CRD upravuje štyri hlavné oblasti:

- Veľká majetková angažovanosť
- Hybridné kapitálové nástroje
- Usporiadanie a kompetencie dohľadov
- Technické úpravy (vrátane ustanovení o likvidite)

1. VEĽKÁ MAJETKOVÁ ANGAŽOVANOSŤ

V ustanoveniach o veľkej majetkovej angažovanosti sa navrhujú odstrániť viaceré národné voľby. V pôvodnom neoficiálnom návrhu zverejnenom v júni 2008 boli zakomponované tiež ustanovenia, ktoré by zrušili Slovenskom v súčasnosti využívanú národnú voľbu – uplatňovanie limitov majetkovej angažovanosti vnútri skupiny (tzv. „intra group exposures“). Uvedené ustanovenie je významné pre Slovenskú republiku najmä z dôvodu vlastníckej štruktúry bankového sektora. Uplatnenie národnej voľby nám v súčasnosti umožňuje limitovať expozície slovenských bánk ako dcérskych spoločností voči ich materským spoločnostiam na výšku predstavujúcu maximálne 20% kapitálu. Toto ustanovenie je možné považovať za prirodzený ochranný múr medzi materskou a dcérskou spoločnosťou a tým aj ako prevenciu šírenia krízy z materskej spoločnosti do dcérskej spoločnosti.

Oficiálny návrh novely smernice CRD zverejnený 1. októbra 2008 je po pripomienkach upravený tak, že do článku 113 sa pridáva paragraf 4, z ktorého písmeno c) ponecháva ako národnú voľbu možnosť neaplikovať vnútroskupinové limity majetkovej angažovanosti. Uvedený návrh je vyhovujúci pre pozíciu Slovenska.

2. USPORIADANIE A KOMPETENCIE DOHLĎADOV

V rokoch 2007 a 2008 sa vyskytli iniciatívy zo strany veľkých európskych bánk a záujmových združení európskych bánk na podporu štruktúry dohľadu nad cezhraničnými finančnými skupinami, pri ktorej by sa viac úloh a právomocí sústredilo do rúk orgánu dohľadu zodpovedného za výkon konsolidovaného dohľadu a definovaného ako „consolidating supervisor“ alebo „lead supervisor“.

Návrh novely smernice CRD upravuje koncept spolupráce dohľadov pri cezhraničných bankových skupinách v dvoch rovinách:

- Vytvorenie kolégií dohľadov (tzv. „colleges“), ako fóra pre koordináciu výkonu dohľadu a výmenu informácií;
- Rozšírenie právomocí pre konsolidujúci orgán dohľadu v otázkach výkonu dohľadu (Pilier 2 a výkazníctvo).

Kolégiá dohľadov sú efektívnou formou spolupráce orgánov dohľadu a navrhované znenie nového článku 131a je vyhovujúce pre pozíciu Slovenska. Konsolidujúci orgán dohľadu má v zmysle tohto článku funkciu koordinátora činností orgánov dohľadu nad dcérskymi spoločnosťami, organizuje stretnutia orgánov dohľadu a výmenu informácií o dohliadanej bankovej skupine.

Návrh úpravy článku 129 pridaním paragrafu 3 podstatne rozširuje právomoci konsolidujúceho dohľadu (orgán dohľadu nad materskou spoločnosťou). Uvedený článok dáva konsolidujúcemu dohľadu právomoc, v prípade, že sa nedosiahne dohoda medzi regulátormi, rozhodnúť o potrebnej výške kapitálu pre celý konsolidovaný celok (materská spoločnosť a dcérske spoločnosti) a tým stanoviť aj potrebnú výšku kapitálu pre dcérsku spoločnosť so sídlom v inej krajine (v zmysle Piliera 2 Novej Bazilejskej dohody o kapitáli – Basel II). Konsolidujúci dohľad môže rovnako rozhodnúť o jednotnom formáte a frekvencii výkazov o kapitálových požiadavkách.

Uvedený návrh článku 129 paragraf 3 tak významne narúša rovnováhu medzi právomocami a zodpovednosťami medzi orgánom dohľadu nad materskou spoločnosťou a orgánom dohľadu nad dcérskou spoločnosťou, a teda konsolidujúci dohľad by mal právomoc rozhodnúť o potrebnej výške kapitálu pre dcérsku spoločnosť, pričom za dohľad nad touto dcérskou spoločnosťou zodpovedá orgán dohľadu krajiny, kde má dcérska spoločnosť sídlo.

Konsolidujúci dohľad a orgány dohľadu nad dcérskymi spoločnosťami by sa v zmysle návrhu novely smernice mali dohodnúť na formáte a frekvencii vykazovania kapitálových požiadaviek za danú bankovú skupinu. Uvedený návrh by znamenal, že pre NBS by každá banka vlastnená materskou spoločnosťou v EÚ mohla vykazovať informácie o kapitálových požiadavkách v inom formáte a s inou frekvenciou. Uvedený postup by značne komplikoval sledovanie požiadaviek na vlastné zdroje za bankový sektor v SR, keďže by NBS nemala porovnateľné údaje za celý bankový sektor. Preto podporujeme myšlienku jednotného formátu vykazovania v EÚ, ktorý by zjednotil vykazovanie všetkých bánk vo všetkých členských štátoch.

Okrem toho boli prijaté významné deklaratórne ale aj legislatívne úpravy tým, že:

- Európska komisia vyzýva reagovať na prieskum o skupinovom súlade ohľadom tretej smernice proti praniu špinavých peňazí,
- bolo prijaté oznámenie týkajúce sa použitia pravidiel štátnej pomoci v kontexte súčasnej globálnej finančnej krízy¹³,

¹³ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/horizontal.html

- Opatrenia v oblasti likvidity bánk v podobe zvýšenie cudzích zdrojov bánk zo strany štátu, rekapitalizácia (kapitálové posilnenie) bánk zo strany štátu, nútenej správy nad bankou – navýšenie základného imania,
- Opatrenia v oblasti návrhu smernice SOLVENCY II (smernice o začatí a vykonávaní priameho poistenia a zaistenia),
- Opatrenia v oblasti kolektívneho investovania: Rekodifikácia smernice UCITS (smernice o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa podnikov kolektívneho investovania do prevoditeľných cenných papierov),
- Opatrenia v oblasti poisťovníctva,
- Opatrenia v oblasti cenných papierov,
- Opatrenia v oblasti dôchodkového sporenia

Takže finančnoprávna normotvorná smršť bude určite aj naďalej pokračovať. A pred úlohou vedy finančného práva bude nepochybne aj historická úloha nielen byť nápomocnou v tomto procese, ale normy aj náležite triediť, skúmať, a konštruktívne pomôcť uvádzať do praxe. A to je veľká a skvelá výzva.

Literatura:

- Musílek, P. 2004. Analýza príčin a dôsledků České finanční krize Výzkumná studie. s. 5-15. 2004.
- Goldsmith, R.W.: Comment on Hyman P. Minsky's The Financial Instability Hypothesis: Capitalist Processes and the Behavior of the Economy, s. 42. In.: Kindleberger, C.P.-Laffargue, J.P.: Financial Crises: Theory, History and Policy. Cambridge University Press, Cambridge, 1982.
- Bordo, M.D.: Financial Crises: Lessons from History. The fifth Garderen Conference on International Finance. Erasmus Universiteit, Rotterdam, April, 1987.
- Mishkin, F.S.: Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective. In.: Bruno, M.-Pleskovic, B.: Annual World Bank Conference on Development Economics 1996. World Bank, Washington, 1996 s.29.
- http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/horizontal.html.
- <http://ekonomika.sme.sk/c/3961445/Gyurcsany-zamietol-navrh-opozicie-na-znizenie-DPH.html>.
- <http://ekonomika.sme.sk/c/4153456/bini-smaghi-euro-pomaha-krajinam-odolavat-financnej-krize.html>.

- <http://www.iness.sk/modules.php?name=News&file=article&sid=1447>.
- <http://www.noveslovo.sk/clanok.asp?id=17046>.
- <http://ekonomika.sme.sk/c/4125650/madarsko-bojuje-s-financnou-krizou.html>.
- http://ec.europa.eu/news/economy/081016_1_sk.htm.
- <http://www.noveslovo.sk/clanok.asp?id=17046>.
- <http://www.profini.sk/index.cfm?Module=ActiveWeb&Page=DocumentList&CategoryID=0&ThemeID=10&Source=&AuthorID=0&StartRow=181&MaxRows=20>.

Kontaktní údaje na autora – email:

Ladislav.balko@flaw.uniba.sk